

Kathryn T. Matthew – Felvégi Emese

Vizuális nevelés a nagyvilágban: tények és trendek dióhéjban

A szerzők különböző országok oktatási rendszerének vizuális nevelést meghatározó, online elérhető dokumentumai között navigálva próbálják megragadni az egyes országok oktatási rendszerei közötti hasonlóságokat, különbségeket. A fellelhető anyagok rövid szemléjét és sajtóvisszhangját a rajzolás népszerűsíteni vágyó brit, ausztrál és amerikai „Nagy Rajz”, illetve a nemzetközi online „A rajzolás világnapja” kezdeményezés bemutatása követi. Végezetül a szerzők az internetgalaxis vizuális nevelésre gyakorolt hatásáról, a tanórán is könnyen felhasználható, mára már széles körben elterjedt és használt Web 2.0 alkalmazások lehetőségeiről adnak számot.

KÖZOKTATÁSI RENDSZEREK HIVATALOS DOKUMENTUMAINAK SZEMLÉJE

A vizuális nevelés segít képzeletünk kiteljesítésében, gondolkodásmódunk formálásában, a műalkotásokkal, a világgal és a másokkal való kommunikációban. A vizuális nevelés minden iskolai tárgy tanmenetében érezteti hatását: legyen szó akár irodalomtörténeti korok jellemzőinek bemutatásáról, akár elvont fogalmak grafikus megjelenítéséről vagy a bioszféra ábrázolásáról. A rajzolás segíthet egyszerű képzetek kézzelfoghatóvá tételében vagy komplexebb kapcsolatok és összefüggések feltárásában. Cikkünkben a világ különböző oktatási rendszereinek a művészeti, vizuális nevelést meghatározó, online elérhető dokumentumai között navigálva próbáltuk megragadni az oktatási rendszerek közötti hasonlóságokat, különbségeket. Online adatgyűjtésünket két központi európai oktatási adatbázis, az Európa Tanács 2009-es ERICarts Európa Kulturális Irányelvei és Trendjei¹ című online kézikönyve és az Európai Bizottság Eurydice² oldalain kezdtük. Az előbbit az Európai Kulturális Gyűlésen részt vevő képviselők állították össze, az utóbbi az EU hivatalos információmonitorozó központja, amely megbízható adatokkal szolgál a tagországok gyakorlatilag mindennemű statisztikai adatáról, legyen az oktatási vagy gazdasági jellegű. Az adatbázisok segítettek az online információgyűjtés kezdeti szakaszaiban, bár a nem feltétlenül felhasználóbarát

1 The Council of Europe/ERICarts “Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe, 10th edition” <http://www.culturalpolicies.net/web/index.php>

2 Eurydice: <http://eacea.ec.europa.eu/eurydice/>

keresőfelület, mely sem a művészeti, sem a vizuális nevelés kulcsszókra nem engedett rákeresni, igazából csak a GOOGLE révén használható. Az alábbi kitekintés ezen adatbázisok, valamint az egyes országok oktatási minisztériumi honlapjainak, illetve a helyi sajtó témába vágó, a keresőkön kiemelten rangsorolt cikkeinek szemléjével vált teljessé.

A vizsgált tantervek, tanmenetek tanúbizonysága szerint a vizuális nevelés célja mindenhol a diszciplínák kapcsolódó szókincsének, kelléktárának, technikáinak és filozófiájának elsajátítása. Elvárt a nemzetközi és nemzeti kultúrkincs, a nagy alkotók munkáinak, alkalomadtán teljes pályaképeinek ismerete, a művek történelmi vagy szerkezeti szempontú elemzése. Érdekes módon több ország esetében nagyobb sikerrel jártunk az adott oktatási rendszer művészeti és vizuális nevelési tantervét kritizáló cikkek fellelésében, mint a tantervi dokumentumokat felsorakoztató, azok működésképességét és létjogosultságát igazoló hivatalos oldalakkal. Az elérhető dokumentumok általános hiánya vagy a meglévő anyagok hiányossága nem biztató, és sem a helyi, sem a nemzetközi szakajtó nem fest optimista képet a tárgy jövőjéről. Ennek konkrét okai országonként változnak, de egyik esetben sem mondható el, hogy a művészeti nevelésre szánt összegek nagysága vagy a tárgyak tanítására fordított órák számát találták volna felháborítóan a programokról cikkező, blogoló oktatáspolitikusok, művészek, pedagógusok, szülők.

Kezdjük talán a kutatómunkában leginkább „segítőkész” honlappal, a *holland* Oktatási Minisztériumával, ahol az anyanyelvi dokumentumok mellett tekintélyes mennyiségű angol nyelvű fájlokat is találtunk! A művészeti nevelés általános és középiskolai oktatási irányelveit külön-külön összefoglaló anyag egyenként három, illetve öt konkrét célt a valamelyest részletesebben kifejtett irányelvek segítségével összegzi. Az alsóbb évfolyamokon a művészetek az érzelemkifejezés, a kulturális örökség megismerésének eszközeként, a felsőbb évfolyamokon a kommunikáció, a közösségi létben való tevékeny részvétel és a kritikus gondolkodásmód fejlesztésének eszközeként jelennek meg.

Az *Egyesült Államokban* a tárgy tanítását előíró közös nemzeti irányelvek szinte minimálisnak mondhatók. Ahogy az minden más tárgy esetében is jellemző az USA-ban, az egyes államokon belül más-más fajsúllyal és koncentrációban jelenik meg a művészeti nevelés. Míg az iskola-előkészítő, óvodai és alsóbb évfolyamok kötelező jelleggel és magas heti óraszámban ápolják a diákok finommotoros és önkifejező készségeit elősegítő rajzos, zenés és táncos tevékenységeket, addig a felsőbb évfolyamokban fakultatív tárgyként kezelik a művészeteket. Az okok között az amerikai oktatásügyben az új évezredben általában mindenért okolt, a rendszert önmagából kiforgató, felforgató No Child Left Behind (NCLB) programot említhetjük talán. A NCLB számon tartja ugyan a kötelező iskolai tárgyak között a művészeti nevelést (zene, tánc, vizuális nevelés és színház), de nem kéri számon sem az óraszámot, sem a tesztelési adatokat a pedagógusoktól, akik iskolájuk nyitva tartása és állásuk megtartása érdekében valószínűleg a sorsdöntő írás-olvasás és matematikatesztekre összpontosítanak. (Tanulságos államonként rákeresni a helyi tantervekre és követelményekre az Arts Education Partnership³ adatbázisának segítségével.)

3 Arts Education Partnership Arts Education State Policy Database <http://aep-arts.org/>

Ausztráliában 2010-től kerül bevezetésre egy kísérleti nemzeti tanterv, amelynek középpontjában az angol, a matematika, a történelem, a természettudományok és a földrajz, valamint az idegen nyelvek állnak. Számos helyi művész és társulás nyílt levélben támadta/támadja a tervezetet, ugyanis sokan attól tartanak, hogy a tantervi reform eredményeképp perifériára sodródnak majd a művészetek, és ha ma már a tervezetben sem szerepelnek, akkor az akár minimálisra csökkentheti a rajzra, zenére, táncra fordítható tanítási időt.

A kínai Oktatási Minisztérium honlapja egy igen általános „a kulturális nevelés fontossága” jellegű dokumentumon kívül nem szolgáltat használható adatokkal, de a nemzetközi szakajtó egyik rendszerszintű elemzése jelzi, hogy a rezsím meghatározta demagóg és homogenizáló pedagógiai felfogás nem támogatja a szabad gondolkodást igénylő, kiteljesítő vizuális nevelést. Az ERICarts Oroszország nevelési gyakorlata kapcsán megjegyzi, hogy sokan a bolognai rendszert okolják a világhírű orosz felsőfokú művészeti nevelés színvonalának romlásáért, ugyanakkor örömmel jegyzik meg, hogy 15 éve először haladta meg a művészeti iskolák száma és a művészetek tantárgyak szerepe a 1990-es csúcst. A rendszert bemutató tények között olvashatjuk, hogy a kisiskolások és a nagyobbak is az informatika mellett kifejezetten számukra tervezett digitális művészeti és multimédia designtárgyakat is választhatnak.

Lengyelországban az oktatási rendszer szintjétől függően az Oktatási Minisztérium és a Kulturális Minisztérium osztozik a művészeti nevelés feladatán. Arra vonatkozóan sajnos nem találtunk sem az Eurydice adatbázisában és lengyelnyelv-tudás híján a lengyel Oktatási Minisztérium honlapján információt, hogy konkrétan mi a képzés tárgya. A japán Oktatási Minisztérium kiábrándítóan sekélyes angol nyelvű honlapján sem sikerült a művészeti vagy vizuális nevelés nyomára bukkannunk, a nemzetközi folyóiratok böngészése a dél-amerikai országok kulcsszavas kereséséhez hasonlóan is csak 10-20 éves cikkeket dobott ki. Általában nehézséget jelent Dél-Amerika és Dél-Afrika oktatási rendszereinek alapvető statisztikákon túlmenő vizsgálata a nyelvi korlátok, az anyagok elérhetetlensége vagy elavultság okán. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy nincs művészeti nevelés ezekben az országokban, hiszen a nem hivatalos nemzeti oldalak között találunk óraterveket, kommentárokat, melyek bepillantást nyújtanak egy-egy tanár, diákcsoport életének mindennapjaiba, ahol a művészet igen meghatározó szerepet játszik.

A NAGY RAJZ ÉS A RAJZOLÁS NAPJA KAPMÁNYOK ÍGÉRETE ÉS ONLINE KELLÉKTÁRA

Az idén tízesztendős brit Nagy Rajz⁴ kampány célja nemes egyszerűséggel az, hogy mindenki rajzoljon. Kortól és képességszinttől függetlenül a rajzolás segít a gondolkodásban, az alkotó- és tervezőmunkában, a kommunikációban. A 2009 októberében megrendezésre kerülő rendezvénysorozat több mint 1200 bejegyzett helyszínen zajlik majd: galériákban, múzeumokban, műemlékhelyeken, közösségi és bevásárlóközpontokban, főiskolákon, egyetemeken,

4 A Nagy Rajz - Anglia: <http://www.campaignfordrawing.org/bigdraw/>

iskolákban és klubokban. A választható tevékenységek között szerepel a műszaki, a tudományos, az építészeti, a régészeti vagy a szépművészeti jellegű rajz. Az alkotások médiuma is szabadon választható – a széntől kezdve a digitális palettáig minden használható –, és részvételi korhatár sincs megszabva. A lényeg a különböző alkotási módok kipróbálása, gyakorlása, a programban részt vevőkkel való eszmecsere.

Az érdeklődők 2009 áprilisától regisztrálhatnak a hivatalos Nagy Rajz honlapon, majd a flickr⁵ online fotóalbum segítségével a nemzetközi nagyközönséggel is megoszthatják alkotásaikat. A rendezvénysorozatot nemcsak a flickr, hanem a Facebook⁶ és Twitter⁷ segítségével is követheti bárki, remélhetőleg e három népszerű online társas szoftver révén a brit kezdeményezés az ausztrál és amerikai változatok után más országokban is elterjed majd. Természetesen nemcsak az előbbi, de más kisebb-nagyobb online közösségek is bekapcsolódnak a Nagy Rajz során készített alkotások online megosztásába, tárgyalásába. Bár egyelőre nincsenek hivatalos közösségek a MySpace, Livejournal vagy Blogger oldalakon, valamint a YouTube és TeacherTube videomegosztó oldalakon, az egyre fejlettebb kamerák és smartphone-ok révén bármilyen tartalom azonnal közölhető lesz az interneten, így a Nagy Rajz idén a korábbiaknál várhatóan még nagyobb visszhangot kap.

A Nagy Rajz 2005 óta az Egyesült Államokban is megrendezésre kerül. A New York-i Rajzközpont⁸ által szervezett öt helyszínes program helyi művészek részvételével, fellépésével és ingyenes rajztömbök osztogatásával próbálja felébreszteni az arra járók alkotókedvét. A rendelkezésre álló kutatási anyag arra utal, hogy az amerikai kezdeményezés az immár négyéves múlt ellenére igencsak gyermekcipőben jár, a manhattani helyszíneken kívül egyelőre nem csatlakoztak más városok, kerületek. Érdekes módon a biztató angol példa ellenére sem az egyes államok, sem a közoktatási rendszer egésze nem kapott kedvet a programban való részvételre, annak ellenére, hogy e program a Nagy Könyvvel szemben sokkal költségkímélőbb lenne. Talán a pénzügyi érdekeltség hiánya a nagyszabású kampányhadjárat akadályá, hiszen egy rajztömb és egy ceruza ára eltörpül egy keményfedeles könyv ára mellett.

A Drawing Australia⁹ névre hallgató ausztrál Nagy Rajz Program célja egyezik névkonoiéival, ha a rendezés időpontja nem is. A 2006 óta megszervezett rendezvénysorozat honlapja ugyan még nem frissült az idei dátumokkal, a jelentkezési lap azonban nyitva áll az elszánt rajzolni vágyók előtt. A korábbi évek anyagai között kutatva számos kapcsolódó projekt linkjét találtuk, közöttük a szokatlan országkombinációt (Ausztria, Ausztrália, Brunei, India) felvonultató Gyermekrajz Csillagkép¹⁰ oldalt, mely helyi általános iskolai törekvésekről ad számot. Az esettanulmányokat színes fotók és izgalmas projektbeszámolók kísérik.

5 A Nagy Rajz a flickren: <http://www.flickr.com/groups/809726@N24/>

6 A Nagy Rajz közösség a Facebookon: <http://www.facebook.com/group.php?gid=75910220149>

7 A Nagy Rajz a Twitteren: <http://search.twitter.com/search?q=campaign+for+drawing>

8 A Nagy Rajz – USA: http://www.drawingcenter.org/events_bigdraw.cfm

9 A Nagy Rajz – Ausztrália: <http://www.aces.mq.edu.au/drawingaustralia/>

10 Gyermekrajz Csillagkép weboldal <http://www.lib.mq.edu.au/ccap/>

A Rajzolás Napja a Nagy Rajz még inkább költségkímélő változata. Az online kezdeményezés idén másodsorra kerül megrendezésre június első vasárnapján. A szervezők azt szeretnék elérni, hogy a résztvevők felidézzék azt a napot, amikor először ragadtak ceruzát, és elkészítették legelső műalkotásukat. A cél annyi műalkotást készíteni, hogy a programra felfigyelve a világon mindenki felidézze, mit is jelent a művészet az emberiség számára. Távoli célnak tűnik ugyan, de idővel egymillió rajzot szeretnének a nap alkalmából feltöltve látni a szervezők. Mivel a Rajzolás Napja nem helyhez kötött, évről évre több beküldött alkotást vár a weboldal szervezőserege. A kész műveket a DeviantArt¹¹, flickr, YouTube, MySpace, Facebook, Amateur Illustrator¹² és Rate My Drawings¹³ oldalakra lehet feltölteni, személyes blogokról, más honlapokról belinkelni.

A NEMZETKÖZI GYERMEKMŰVÉSZETI ALAPÍTVÁNYRÓL

A nyolcvanas években indult útjára a jótékony célú, nonprofit szervezet, a Nemzetközi Gyermekművészeti Alapítvány (ICAF¹⁴). A művészet erejét felismerő szervezet célja olyan generáció felnevelése, akik egy igazságos, virágzó, erőszakmentes világot hoznak majd létre. Az ICAF publikálja a kétszázézer példányszámban megjelenő *ChildArt* című magazint, melynek számaiban olyan neves személyiségek írásaival találkozhatunk, mint például Nane Annan, Betty Ford vagy dr. Jane Goodall. Az ICAF honlapjáról letölthető a *ChildArt* magazin 2007. áprilisi–júniusi száma, mely az adott év Gyermek Világfesztiváljának termését mutatja be. E szám közli a kilencéves magyar diák, Kovács Roland Attila döntőbe jutott alkotását. Bár a honlapról belinkelt online tárlatok (ahol a linkek más magyar művekre is mutatnak) nem működnek, az oldal igen hasznos ötletekkel szolgál a művészeti nevelésben érdekeltek számára.

Az ICAF négyévente rendezi meg a Művészeti Olimpiát, melyen minden 8–12 éves diák részt vehet. A honlapon található statisztikák szerint eddig közel ötmillió diák vett részt az Olimpiákon, és körülbelül tízmillió diákot érintett meg valamilyen módon ez a program. A konkrét, tanítható óravázlatokkal induló rendezvénysorozat egy-egy téma köré szervezett versenyben tetőzik, ahol gyakran maguk a diákok a zsűri tagjai. Az ICAF rendezte az első Gyermek Világfesztivált is 1998-ban, ezt legutóbb a 2006-os müncheni, majd a 2007-es washingtoni követte. Az új évezred amerikai és ázsiai tömegkatasztrófáit követően kezdte meg az ICAF a Világbank szponzorálásával a „Pusztítás, újjáépítés és megelőzés” című projektet, a beküldött munkák később vándorkiállításra indultak.

Bár az EU vélhetően finanszíroz regionális és helyi gyermekművészeti kezdeményezéseket, a cikk leadásának időpontjáig azonban nem sikerült egy a gyermekművészeket támogató, az ICAF-hoz hasonló munkát végző szervezetre lelnünk.

11 <http://www.deviantart.com/>

12 <http://www.amateurillustrator.com/>

13 <http://www.ratemydrawings.com/>

14 International Child Art Foundation: <http://www.icaf.org/>

A VIRTUÁLIS MÚZEUMOK ÉS A WEB 2.0 A VIZUÁLIS NEVELÉS SZOLGÁLATÁBAN

A mindennapok fokozódó átdigitalizálódásával párhuzamosan a hagyományos kultúrákőzetítő szerepet betöltő, a művészeti alkotásokat a nyilvánosság számára elérhetővé tővő fórumok is igen tekintélyes tempóban alkalmazkodnak a modern technológiai vívmányokhoz. A „második generációs” online alkalmazások minősége és hozzáférhetősége révén az internetgalaxis szinte korlátlan mennyiségű információs, kommunikációs és kreatív alkotási, részvételi, közreműködési lehetőséggel várja a kalandra vágyókat. A számítógépek böngészői mára már gyakorlatilag ugyanazzal a szoftverarzenállal rendelkeznek, a rendszeresen frissített és Flash- és JAVA-alkalmazások révén mindenki számára elérhető az internetre feltöltött és egyre gyakrabban magán az interneten tervezett és készített tartalmak. A web már nemcsak az információ közlésének, hanem létrehozásának is színtere is, ahol az egyén vagy közösség a nyilvánosság számára azonnal megtekinthető, értékelhető és megvitatható módon publikálja munkáját. A Web 2.0 révén az e-learning, a távoktatás és az m-learning is mind újabb és újabb eszközökkel gazdagodik, mindezen eszközök és megközelítési módok a vizuális nevelést is átformálják. Az itt bemutatásra kerülő weboldalak többsége ingyenes és szabadon felhasználható, szórakoztató és tanulságos szoftveres vagy Web 2.0 megoldásokkal szolgálnak a vizuális nevelés iránt érdeklődő pedagógusok és szülők számára.

A Metropolitan Múzeum honlapja

E csodás honlapon a New York-i Metropolitan Múzeum páratlan állandó tárlatai tekinthetők meg azok teljességében. A kereshető adatbázis, a képek kronológiai vagy földrajzi régiók szerinti szortírozhatósága és a szabadon letölthető digitális katalógus akár egy életen át elszórakoztatja a kibertérben nézelődni vágyót.

Tantárgyi integráció: magyar nyelv és irodalom, történelem, földrajz és vizuális nevelés.

Évfolyam: 1–12.

Honlap: <http://www.metmuseum.org/toah/>

Show Me

A Show Me (Mutasd meg!) a nagy sikerű brit 24-órás Múzeum honlap gyermekverziója. A kulturális tárca, a Múzeumok, Könyvtárak és Archívumok Tanács támogatásával létrehozott oldal a művészetek tárgyi integrációját biztosító tevékenységek mellett számos más online rajzolóprogramhoz (pl. a humoros RoboDoodle oldalhoz) is kapcsolódik, melyek révén a formákról, színekről és a különböző rajzolási technikákról tanulhatnak a diákok

Tantárgyi integráció: bármely tárgy.

Évfolyam: 1–12.

Honlap: <http://www.show.me.uk/>

Online rajzolás és színezés: Sketch Swap és PBS Kids

A Sketch Swap (Skicc-csere) és a PBS online rajzoló és rajzmegosztó online programjai révén ceruzahegyezés nélkül tudnak vég nélkül rajzolni és színezni a diákok. A PBS oldalát kisebbeknek, a Sketch Swapot nagyobbaknak ajánljuk, az utóbbi oldalon lehetőség adódik angol nyelvű blogolásra, rajzolással kapcsolatos eszmecsereire is.

Tantárgyi integráció: angol nyelv és vizuális nevelés.

Évfolyam: 1–12.

Honlap: <http://www.sketchswap.com/> és

Digitális mesélés: Toondoo és Make Beliefs Comix

A ToonDoo (KépregényGyár) és a Make Beliefs Comics (Képzeld el a képregényt!) oldalak gyermekek és fiatalok számára készített online képregénykészítők. A percek alatt összedobható, „drag-drop” alapelven működő képregény-generátorokkal készíthetünk illusztrációkat, miniolvasónaplókat, de használhatjuk számolási feladatok vagy gyors kvízek lebonyolításához is.

Tantárgyi integráció: magyar nyelv és irodalom, természetismeret, vizuális nevelés.

Évfolyam: 1–12.

Honlapok: <http://www.toondoo.com/> és <http://www.makebeliefscomix.com/>

Tárgyi integráció: GÉM Varázslat

Bár nemzetközi kitekintőről van szó, nem tudjuk megállni, hogy ne méltassuk *Fejér Zsolt* és *Kiss Dezső GÉM Varázslat* szoftverét, mely több tárgy integrációjának egyedülálló kombinációját adja. A hagyományos vagy digitális médiumok használata során a gyermek egy mese részesévé válva sajátíthatja el az „általános iskola alsó évfolyamain fontos, a tanulási képességeket meghatározó funkciókat”. A bevezető történetet követő „Varázslat” lényege a gondolkodásmód, az alkotóképesség fejlesztése, mindez egy magával ragadó és felnőttek számára is izgalmas játéksorozat révén.

Tantárgyi integráció: magyar nyelv, matematika, informatika, természetismeret és vizuális nevelés.

Évfolyam: 1–4.

Honlap: <http://www.gemvarazslat.hu/>